

מראי מקומות- קידושין כ"ג

(א) ואיכא דאמרי קטן הוה ודלא כאבא שאול- פרש"י, דמה שהוצרך לכל זה הוא דלא כאבא שאול, דס"ל דאף לאחר זמן הי' יכול לקנות הקטן. והק' תוס', לימא דאף לאבא שאול, הא יש לחוש שמא יקדמנו אחר, ולכן גרס וכאבא שאול, ופי' שהוצרך לעשות כן אפי' לאבא שאול, ומשום שמא יקדמנו אחר. וע' בפני יהושע דכ' דס"ל לרש"י דלא מסתבר דנח' הב' לשונות רק במציאות המעשה, ולפי תוס' נמצא שאין מח' לדינא, ורק אם הי' גדול או קטן. אע"כ דנח' לדינא, דלישנא קמא ס"ל כאבא שאול, ולכן צ"ל דהי' בגדול דוקא, ולישנא בתרא ס"ל דלא כאבא שאול, וא"כ י"ל דאף קטן הי'.

(ג) כסף קבלת אחרים גרמה לו- ביאר הקהלות יעקב (כ"ז), דס"ל להמקשן דיסוד של קנין כסף הוא נתינת הלוקח, שע"י זה שנותן דמיו קונה החפץ, וכשאחרים נותנים משלהם בשליחותו (או מדין זכיי'), הוי כאילו העבד עצמו נתן הכסף, דשלוחו כמותו, והוי שפיר קנין כסף לזכות בו את עצמו, וזה לא מהני לר"מ שלא מדעתו, דצריך לדיני שליחות או זכיי'. וע"ז השיב רבא דיסוד של קנין כסף אינו נתינת הלוקח אלא קבלת המוכר, ואין נפק"מ ממי קיבל, שכל שעכ"פ המקנה קיבל דמים בשביל הקנאת חפץ זה לפלוני, מהני, וממילא אי"צ לדיני זכיי'.

(ד) מאי ע"י עצמו, אף ע"י עצמו, וקמ"ל דיש קנין לעבד בלא רבו- וע' בדרוש וחידוש רעק"א (במכתבים לאחיו ר' בונים, מכתב ו'), הובא בחי' רעק"א כחול לעיל דף ז') שהק', דהא דעבד כנעני נקנה בכסף, זה נלמד מהא דכתיב והפדה לא נפדתה. וא"כ, מהכ"ת שיש דין דעבד כנעני נפדה ע"י אחרים, דלמא אינו נפדה אלא ע"י עצמו, ומשום שיש קנין וכו', אבל החי' בפדיון ע"כ דמהני ע"י אחרים בכסף מנלן. ובשלמא אם אמרי' דמה שנפדה ע"י אחרים סברא הוא, א"כ אין צריך לחידוש מיוחד דמהני ע"י אחרים. אבל לפי מש"כ הר"ן (ג. בדפיו) בדעת הר"ף והרמב"ם, דס"ל דלא אמרי' דין ע"כ לענין ממונא, ורק בקידושין, וכ' הר"ן דאולי משום דס"ל דגמרי' לה לה מע"כ, א"כ ע"כ גזה"כ הוא, וא"כ מנין דמהני ע"י אחרים, והניח בקו'.

(ה) בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ורשב"א היא- פרש"י, הך סיפא דשטר רשב"א היא דלא ס"ל דגיטו וידו באין כא'. והק' החזון איש (אה"ע קמ"ז, בעניני עבדים אות י'), אי רשב"א לית לי' גיטו וידו באין כא', א"כ איך מהני שחרור אפי' ע"י אחרים, הרי אף אם נשתחרר ע"י אחרים, צריך שיהי' לו יד לשחרור, והרי אין לו יד. וביאר, דכלפי הזכות להשתחרר כ"ע מודו דאמרי' דגיטו וידו באין כא', ומה דס"ל לרשב"א דלא אמרי' גיטו וידו באין כא', היינו לענין מעשה

(ב) שאני כסף הואיל וקני לי' בעל כרחי- פי' התוס' הרא"ש, כיון שאם הי' בא לקנות העבד לעצמו מאדוניו הי' יכול לקנותו בע"כ, הלכך גם עתה כשבא לקנותו לצורך העבד עצמו יכול לקנותו זה בכסף בע"כ של העבד. אולם ע' ברשב"א דהק' ע"ז מהא דאמרי' בהמשך האי שטרא לחוד והאי שטרא לחוד, דמ"ש מקנה לאחר ממקנה לעצמו, וכולא שטרא חדא היא. ולכן הוא פי' דהסברא דכשם שנכנס בע"כ בכסף כך יוצא בע"כ בכסף, היינו דכשם שנכנס אצלו בע"כ בכסף, כן יוצא ממנו בע"כ בכסף, וע"ז תי' הגמ' דשטר כניסה לחוד ושטר יציאה לחוד [ולכאן אין כוונתו דשטר יציאה היינו שטר שחרור, שהרי א"כ מהו קו' לעיל דהאי שטרא והאי שטרא חדא היא, אלא לכאן כוונתו לשטר הקנאה להעבד, וכוונתו לומר דשטר כניסה, דהיינו מהעבד אליו, הוא חלוק משטר הקנאה ממנו להעבד, ועדיין צ"ע בכל זה].

וע"ע בחי' ר' שמעון (סי' ט', ד"ה וכן נראה [ב']), דכ' על דרך תוס' הרא"ש, וביאר דהחילוק בין כסף ושטר הוא, דאף דבין בכסף ובין בשטר, העבד הוא רק הדבר הנקנה, וכשם שיכול להקנות שדהו בע"כ של השדה, כן העבד, וא"כ אף אם הקנה העבד לעצמו, לכאן צריך להיות הדין כן. אבל בשטר יש עוד דין, והוא דאפי' אם רוצה לפעול פעולת השטר ע"י אחרים, הרי הפעולה של שטר הוא שיקבלנו מי שהראי' שבשטר כתוב לו, ואם אחר מקבל השטר, אי"ז נחשב קבלת שטר כלל, וא"כ אין שייך לפעול שלא מדעתו.

(ח) **מ"ט דרשב"א- הק' הקובץ שעורים (קלט),** מה הק' הגמ', לימא דלא ס"ל להא דגיטו וידו באין כא', ולמה צריך לחפש טעם. וביאר דע"כ מבואר מהגמ' דסברא זו מוכרחת כ"כ עד כדי כך דצריכין לומר דרשב"א פליג מקרא ולא מסברא.

(ט) **עבד כנעני מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מיד רבו- לכאור' שאלת הגמ' תמוה, הרי ודאי מהני ע"י אחרים, ולמאי נפק"מ אם מהני מדין שליחות או לא. וע' בתוס' שהביא ב' פשטים בזה, (א) דאה"נ דמהני ע"י אחרים, אבל אולי היכא שעשאתו שליח מיגרע גרע, ולא ביאר איך מגרע. וע' בחי' מהרי"ט דכ' לדייק מדברי רש"י דהיכא דמזכה לו רבו צריך שיאמר לו רבו זכה לפלוני עבדי, אבל היכא דעושה כן בתורת שליחות, לא יהי צריך לומר כן [וא"כ זה יהי' הגרעון, שלא יאמר זכה לפלוני עבדי, ולכאור' דחוק קצת בלשון תוס' מיגרע גרע]. עוד כ' דכיון דבתורת שליחות אתי, אלמא דעקר לי' מתורת זכי' וכמאן דעומד וצווח דמי, ולכן לא מהני בתורת זכיי'. (ב) שאלת הגמ' הוא, מהו הביאור בדברי רשב"א, האם כוונתו לומר דמהני מדיני שליחות, ולמ"ד חוב הוא לו לצאת לחירות צריך למנות השליח בפועל, ולמ"ד זכות הוא לו, יכול לקבל בשבילו כל זמן שאינו מוחה. ואם אינו בתורת שליחות, א"כ אפי' אם עומד וצווח מהני, כיון דלאו בתורת שליחות הוא. וע"ע בריטב"א**

שכ' דלכאור' מבואר מסוגיין דזכי' לאו מטעם שליחות הוא, דהא הכא זכין לעבד בגיטו, ומספקא לן אי מצי משוי שליח. [ולכאור' זה תלוי בהב' מהלכים בתוס', דלפי פשט הראשון, משמע כהריטב"א, דזכי' לאו מטעם שליחות, דמגרע גרע אם עושהו שליח, אבל בתי' ב', על הצד שצריך לעשותו שליח, כ' תוס' דלמאן דס"ל דזכות הוא לו מהני בלי מינוי, וא"כ עכצ"ל דס"ל דזכיי' מטעם שליחות, ורק דאם אין צריך שליחות, מהני אפי' בעל כרחו. שוב מצאתי שכ"כ הקהלות יעקב (כ"ז, סוף ס"ק א'), דראיית הראשונים מכאן לזכי' שלא מטעם שליחות הוא דלא כתי' ב' בתוס'. וגם מדברי רש"י משמע דנסתפק בזה, דכ' על הצד דלא מהני שליחות, דמה דמהני ע"י אחרים היינו או ע"י זכיי', או אם עושים שלא מדעתו, ומשמע דצד הראשון הוא דמהני ע"י זכיי', משום דזכיי' לאו מטעם שליחות, וא"כ עכ"פ צריך לעשותו בתורת זכיי', אבל הצד השני ס"ל, דכיון דזכיי' מטעם שליחות, ושליחות לא מהני, ע"כ אינו בתורת זכיי', וא"כ מהני אפי' בעל כרחו של העבד.] אולם ע' בר"ן (טז: בדפיו) שדחה רא"י זו, דלעולם י"ל דזכיי' מטעם שליחות, אלא דשאני הכא שהרי יש להעבד יד, אלא דגמר לה לה מאשה דצריך שהשטר לצאת מרשות שאינו שלו. וא"כ, כיון שמה שאין העבד יכול לעשות שליח אינו מטעם שאין לו

הקנין, דאינו יכול לעשות מעשה קנין כיון דזכות שלו לקנות הוא של רבו, ואין הכוונה בגיטו וידו דקונה כף ידו, דאפי' בשפחה שמשחרר עוברה אמרי' דכלפי שחרור עוברה גיטו וידו באין כא', ויכולה לזכות בשביל עוברה, אף דכף ידה עדיין של אדון הוא, רק יש לה זכות לקנות ע"י ידה בשביל העובר, משום דגיטו וידו באין כא' [ועדיין צ"ע בדיוק כוונתו, ע"ש].

(ו) **אלא בכסף בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו- כ' הרא"ש (סי' כ"ח) שיש לחלק בין כסף ע"י אחרים ובין שטר ע"י אחרים, דכסף ע"י אחרים מהני אפי' בעל כרחו, ואפי' אם עומד וצווח, דאף אם חוב הוא לעבד לצאת מיד רבו לחירות, מ"מ אמרי' דכסף דכיון דקבלת רבו גרמה לו, מהני אפי' שלא מדעתו ממש. אבל בשטר, כיון דאין שייך הסברא דקבלת רבו גרמה לו, לכן לפי ר"מ דס"ל דחוב הוא לעבד לצאת לחירות, ואף לפי הרבנן אם עומד וצווח, דין הוא דאינו יוצא לחירות בכה"ג. אולם ע' ברי"ף (ח: בדפיו) דכ' דמה דמהני כסף ע"י אחרים, היינו משום דס"ל דזכות הוא לעבד לצאת מיד רבו לחירות, וא"כ יוצא דאם עומד וצווח לא יועיל מה שנתן אחרים כסף על ידו. ושי' ג' הוא שי' הרשב"א, דס"ל דמהני בע"כ אפי' בשטר, ומשום דזכות גמור הוא, א"כ אפי' עומד וצווח בטלה דעתו אצל כל אדם. ובהמשך דבריו כ' דשאני עבד, דכיון דאילו איתי' כאן היינו כייפינן לי' לקבולי' בע"כ. ועוד, שלא יהא רבו עבד לעבדו ויהא מפסיד רצון נפשו בעקשותו של עבד. וע' בברכת שמואל (י"ד) דנתקשה בדברי הרשב"א אלו, דבתחלה כ' סברא א' ושוב סברא אחרת, ועוד קו', ע"ש באריכות.**

(ז) **דגיטו וידו באין כא'- כ' הקצות (ר', ה') דרק בגט ושטר שחרור מהני גיטו וידו, דהא אין האשה והעבד צריכין לזכות בהשטר, אלא רק שיהי' נתניה בעלמא, אבל היכא דצריך זכיי', כמו בשטר מכר, וכדו', לא מהני לזרוק השטר לתוך החצר שרוצה להקנות, דבזה לא אמרי' שטרו וחצרו באין כא', דכדי לזכות בהשטר, צריך לזכות בהחצר מקודם.**

העבד לא קנאו, וכ' דפי' זה דחוק. ועוד פי' דבאמת אינו תנאי אלא שיוור שלא יזכה בה האדון והבעל, אבל לא התנה כלל בהמתנה, וכיון דהשיוור לא חל, ממילא נקנה להאדון. והרשב"א כ' מי"מ דהוי מתנה על מש"כ בתורה, ולכן תנאי בטל ומעשה קיים. והביא בשם הראב"ד ליישב דס"ל לר"מ דיד העבד כיד רבו ממש, וא"כ כשנתנו להעבד הו"ל כאילו נתנו לאדון ממש, וכשהתנה עם העבד הו"ל כאילו התנה עם אחר, ותנאי כזה ודאי אינו כלום. ורבנן ס"ל דמעיקרא קני העבד, אלא דלכי זכי העבד זכי האדון מכח זכיית העבד, וא"כ כשהתנה עם העבד, הו"ל מתנה עם המקבל מתנה עצמו, ושפיר מהני. וע"ע בחי' ר' שמואל (ח', ה') בביאור שי' הראב"ד.

יד, א"כ אחרים יכולים לזכות בשבילו (והוי מטעם שליחות), וע' בברכת שמואל (י"ב, ד') בביאור דבריו.

י) **הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו - פרש"י**, דנפק"מ לענין מודר הנאה מכהן, שכהן מותר להקריב קרבנותיו אם הוי רק שלוחי דרחמנא. והק' התוס' רי"ד, הרי אפי' אם יהי' שלוחי דידן, הרי מצוות לאו ליהנות ניתנו, וא"כ למה אינו יכול להקריב קרבנותיו בלאו הכי. ותי' דכל שליחות אסור במודר הנאה, ואפי' של מצוה, ומה דאמרי' דיכול לתקוע לו, מיירי דלא עשאו שליח, אלא דמאליו תקע, אבל אם שלחו אסור, מפני שהוא עשה שליחותו.

יא) **הני כהני וכו' - הק' הפנים מאירות (ח"ב, סי' קי"ט)**, מהו השאלה אם כהנים הוי שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, הרי אי' בפ"ק דחולין דמקבלים נדרים ונדבות מגוים, וקיי"ל דאין שליחות לגוי, וא"כ עכצ"ל דשלוחי דרחמנא נינהו. ותי' דעכצ"ל דכל שאלת הגמ' הוא רק לגבי ישראל, אבל לגבי גוים ודאי שלוחי דרחמנא נינהו. וע' בדבר אברהם (א', ט"ו, ג') שג"כ הביא קו' ותי' זו, ומוסיף בה קצת טעם, דכיון דישראל נתכפר ע"י קרבנו, לכן יש לצדד דצריך להיות בשליחותו דוקא, משא"כ בגוים, יכול להיות כקרבן שאין לו בעלים, וא"כ שפיר י"ל דאין צריך שיהי' הוא המשלח.

יב) **וכי אמר לי' ע"מ, לא כלום קאמר לי' - הק' הרשב"א**, למה לא כלום הוא, הרי כפל תנאו (לפי ר"מ), שאם יקנה רבו לא יהי' מתנה כלל, וא"כ למה אין כל המתנה בטלה (וע' בחי' הגרש"ש [כ"א (ובמהדו"ח סי' ל') בתחלת דבריו] דנתקשה איך מהני תנאי כזה בכלל, וכפשוטו ק' לו, איך שייך להתנות כזה, הרי דבר דממילא הוא, דאם קנאו העבד, קנאו האדון. ותי' דכיון דאם תחול קנין האדון, ממילא נתבטל כל הקנין, כיון שהתנה עליו, ממילא לא חל קנין האדון כלל). וע' בריטב"א שהביא מי"מ דבאמת גם האדון אינו קונה, וכוונת הגמ' רק לומר דודאי אין העבד קנאו, דהיינו לומר דאם העבד קנאו א"כ גם הרב קנאו, ואם הרב אינו קנאו, גם